

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурса за академичната длъжност "Доцент"

по направление 2.1. Филология (фонетика и фонология на френския език)

рецензент: доц. д-р Владимир Любенов Жобов,

Катедра по български език, Факултет по славянски филологии, Софийски университет
„Климент Охридски“

Конкурсът е обявен за нуждите на Катедрата по романистика във Факултета по класически и нови филологии на СУ в „Държавен вестник“, бр. 13 от 17.02.2015 г. На обявения конкурс се е явил един кандидат – гл. ас. д-р Георги Иванов Жечев.

Данни за кандидата

Георги Жечев е завършил специалността "Френска филология" в СУ "Св. Климент Охридски" през 1988 г. През 1997 защитава в Пиза, Италия, докторска дисертация на тема "Ghost vowels and syllabification. Evidence from Bulgarian and French" с научен ръководител Пиер Марко Бертинето. Кандидатът отговаря на условията по чл. 24.(1) от Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАС), на чл. 53.(1) от Правилника за прилагането на ЗРАС и чл. 105.1. и 2. от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Преподавателска дейност. Участие в научни проекти

От 1988 Георги Жечев е хоноруван, а от 1990 – редовен асистент асистент в Катедрата по романистика в СУ "Св. Климент Охридски". От 1997 е главен асистент. Представена е подробна справка за водените от него лекционни курсове в бакалавърски и магистърски програми. Кандидатът има богат опит като гостуващ преподавател, преди всичко във Франция. Участник е в 14 национални и международни проекти.

Характеристика на научната продукция на кандидата

В конкурса той участва с 6 публикации. Основно място между тях заема монографията „Аспекти на палатализациите: романски и славянски фонологични процеси“ (Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2015, 152 стр.) Основно ще се спра на този труд.

Представената монография е посветена на сложен и многоаспектен проблем. Самият термин „палатализация“ е многозначен. С него в чисто фонетичен план се означава вторична артикулация (разбирана като едновременно, но с по-малка степен в сравнение с първичната артикулация стеснение) в областта на палатума, дори без по-нататъшна интерпретация на фонологичния статут на тези сегменти в съответните фонемни инвентари. Същият термин се използва и за исторически промени свързани с промяна на мястото на артикулация в областта на палатума (или близо до нея). Авторът си е поставил голямата задача да обобщи и систематизира данните и за синхронния, и за диахронния аспект на палатализацията за две големи подгрупи на индо-европейското езиково семейство: романските и славянските езици.

Опит за такава съпоставка може да постави автора в противоречие, поне на повърхността, с традицията в конкретна област. В славянското езикознание терминът „палатализация“ е запазен за три специфични промени на веларните съгласни. Георги Жечев предпочита по-универсална употреба на терминологията, без да изпада в наивен есенциализъм. Уводната част на изследването е не толкова преглед на различни дефиниции, колкото критичен анализ на употребата на термина „палатализация“ и означаваните с него явления в различни фонологични направления. Същият стремеж към методологична и терминологична последователност и яснота характеризира и втората глава, озаглавена „Изясняване на понятийния апарат“. Характерно за изследователския подход на Георги Жечев е, той предпочита да търси български съответствия на редица термини. Това не е проява на пуризм или самоцел, а стремеж да се предаде най-адекватно мотивацията на съответния термин. Този подход, при своите несъмнени предимства, понякога носи и риск от неяснота при отсъствието, впрочем съвсем естествено, на някаква нормативност. Така на стр. 44 се вижда признак „задържан“ (най-вероятно съответствие на „delayed release“) и ако е така, неправилно е отнесен към няколко проходни съгласни. Недоразумението може да се отстрани с паралелната употреба на оригиналния термин или с еднократно изясняване на съответствията.

В третата глава Георги Жечев пристъпва към анализ на палатализационните явления в двете езикови групи диференцирано, с оглед на различните им прояви. За славянските езици, част от които имат палатализирани съгласни във фонетичните си инвентари, е обърнато особено внимание на палатализацията като вторична артикулация. Основният акцент обаче е върху диахронния аспект на палатализациите и особено върху фонологичната им интерпретация с методите на генеративната фонология (и някои от по-късните и модификации) и теорията на оптималността. Сами по себе си тези фонологични направления предполагат систематизация от синхронно гледище на фонетични промени, които за загубили фонетичната си мотивация (други подходи оставят това на междинната област морфонология). Този фонологичен преглед би спечелил много, ако Жечев беше избрал да анализира с методите на оптималната теория същите промени, които анализира с класическите методи.

В анализа си Георги Жечев съчетава диахрония и синхрония. Той разглежда наред с историческите промени фонемни алтернации и дори въпроси на графиката (за руски). Балансът е различен за различните промени: при палатализациите на веларните съгласни подходът е предимно диахронен, при йотизацията – предимно синхронен. Промените на *tj, *dj се явяват веднъж като праславянска промяна в раздела „Палатализация на денталите“ и втори път като свързано с йотизацията морфонологичното редуване *t – ит* и *d – жд*, характеризиращо преминаването от перфектив към имперфектив – вярно, но непълно като характеристика на редуването твърдение. Съвременните редувания във всеки от славянските езици са резултат от много и различни по характер и посока обобщения и аналогии, включително до пълното елиминиране на веларните палатализации от именните склонения в руски и словашки, така че представянето им в конспектиран вид може да доведе до непълни обобщения и заключения.

На места гледната точка в това отношение остава ненапълно ясна. За първа палатализация се дават примери, за които се реконструират и индо-европейските форми, след което, без да се илюстрират с праславянски или старобългарски примери всички гласни, които предизвикват промяната, за случаи като *служба*, *вражда*, *грешка* се сочи интерпретацията на Ърнест Скатън, който приема съществуването на дълбинен малък ер. С постулирането на дълбинни фонемни в подобни случаи в генеративната фонология се търси не реконструкция на нерегистрирани форми, а системност на редуването от гледище на съвременната му организация и мотивация. По подобен начин Скатън (заедно с Джонсън) постулират предна ниска гласна в генеративната си интерпретация на ятовия преглас, без да я наричат „ят“.

По-важен, особено с оглед на фонологичния акцент в работата, е подборът и интерпретацията на някои от примерите. Между думите, с които се илюстрира първата палатализация на стр. 70,

е думата *душа*, а на стр. 83 редуванията *к – ч* и *г – ж* в случаи като *плаках – плача, лъгах – лъжа* се обяснява с първа палатализация, макар че се намират в раздел, озаглавен „Йотизация“. Голямото мнозинство, ако не всички изследвания по историческо славянско езиковедие, последователно прокарват разлика между първа палатализация и промени на веларните съгласни под въздействието на *ј* и думата „душа“ е пример за втората промяна (така е и в многотомния славянски етимологичен речник под редакцията на Трубачов). Възражението ми не е просто в защита на традицията срещу предложеното обобщение, а срещу това, че различната интерпретация не е подкрепена с разлика във формулирането на правилата, които ги обясняват. Йотата липсва сред сегментите предизвикващи първа палатализация, посочени на стр. 71. Още по-важно, не е предложена такава редакция на правилото на Чомски и Хале (стр. 85), че структурното му обкръжение (дясната му част), сега във формата –конс –зад, да включва и йотата. Едно от възможните решения е на следващата страница, където, малко разточително, се добавят признаците –вок, +висок, за да се опише йотата като единствен сегмент, задействащ денталната палатализация.

Някои от палатализационните явления в славянските езици, включени в описанието, имат в известна степен случаен характер и едва ли е правилно да се слагат наред с процеси, които са в основата на ранната диференциация на славянските езици. Така е например с така нареченото африкатно редуване, за което самия Жечев отбелязва, че е резултат от две други промени. Новата първа палатализация, макар и териториално ограничена (освен в част от разложкия говор тя е позната и в преходната зона между български и сръбски), е по-интересна от типологично гледище. Не докрай изяснена тук е връзката, която се прави с промяната на меките *т'* и *д'* в меките *к'* и *г'*.

Повърхностната палатализация е представена само за руски и полски. Като отличен познавач на българската фонетика Георги Жечев би могъл да вземе отношение към един до известна степен спорен проблем – в книгата си по българска фонетика Тилков и Бояджиев отбелязват сандхиална палатализация в примери като *ученик' е*, докато в свое отделно изследване Тилков твърди, че твърдостта на съгласната в такива случаи служи като делимитативен сигнал.

По отношение на палатализационните явления в романските езици, за които компетентността ми очевидно отстъпва на тази на автора, ще отбележа, че в много по-голяма степен се отразява диатопичната вариация, докато във фонологично отношение се запазва методологична последователност с раздела за славянските езици.

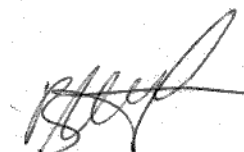
Като цяло едно от постиженията на автора е, че е успял да представи с единна и последователно използвана терминология, както и с еднакъв и непротиворечив теоретичен подход факти от историята на езици, изучавани от лингвистични школи със собствени традиции и конвенции. Напълно последователна и прецизна е употребата на символите от международната фонетична транскрипция. Преходът от национална или локална транскрипция към тази система изисква не просто съсредоточеност, а солидни познания по фонетика и фонология. Това, което в най-голяма степен представя Георги Жечев като напълно изграден и компетентен специалист по фонетика и фонология, са познанията му не просто за различни школи, за основните им положения и хронологията им. В написаното от него се вижда и пълно разбиране за предпоставките, основанията, а също и за ограниченията на тези школи, което означава разбиране и за логиката на развитие на фонологичната теория. Жечев не просто заявява, но и аргументира предпочитанията си към определени теоретични подходи, както е в заключението с акустичните признаци на Якобсон, сравнени с предимно артикулационните признаци, използвани в генеративната фонология.

Георги Жечев е представил 5 допълнителни публикации: представяне на българските данни в сборниците Situation linguistiques de la Francophonie (2004) и Language Rich Europe. Trends in policies and practices for multilingualism in Europe (2012); Éléments de politique linguistique de l'État bulgare (списание Lengas, 60, 2006); Recueil et analyse des données sur la français dans les systèmes éducatifs (pays de la francophonie d'appel en Europe) (2008); Les langues maternelles des citoyens bulgare (Politiques linguistique) (2009). Тези публикации (под номер 2-6 в приложената справка) могат да се отнесат най-общо към макросоциolingвистиката, езиковата политика и образователните стратегии. Те допълват профила на Жечев като лингвист със задълбочена и всестранна подготовка.

Заклучение

Цялостната преподавателска, научна и изследователска работа на кандидата ми дават основание да препоръчам на членовете на научното жури да гласуват ЗА заемане на академичната длъжност „Доцент” по направление 2.1. Филология (фонетика и фонология и френския език) от гл. ас. Георги Иванов Жечев.

31.05.2015

Доц. д-р Владимир Жобов